

ISSN 2410-4388

Virtus

SCIENTIFIC JOURNAL

**December,
Issue 19,
2017**

Published 10 times a year

K 37.012:929]=161.2(045)

Розман І.І.,

к. пед. н., доцент, Мукачівський державний університет, rozmanii@ukr.net

Україна, м. Мукачево

БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД: ЯК СПОСІБ ВИСВІТЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ

У статті розглянуто шлях розвитку біографії як методу висвітлення різнопланового опису життєдіяльності відомих і маловідомих особистостей в розвитку педагогічного процесу. Проаналізовано основні напрями роботи вчених-педагогів. Наголошено на необхідності впровадження всебічного розвитку особи, опираючись на різносторонню розумову та фізичну працю. Спроектовано увагу на історичну послідовність та значення вчень педагогічної науки на визначних постах в галузі виховання та навчання молоді. Висвітлено значення педагогічної спадщини для сучасності.

Ключові слова: теоретичні і експериментальні методи, педагогічні науки, спадщина, біографія, вивчення, принцип народності.

Постановка проблеми. Модернізація освітньої діяльності, дослідження педагогічної спадщини пов'язана з вивченням діяльності педагогів, вчених, філософів для кращого розуміння сутності їх наукових праць через життєві постулати та принципи. Їхні працювання, гіпотези, висновки дають змогу складніше проаналізувати історико-педагогічні проблеми певного періоду і використати досягнення педагогів-учителів у сучасному освітньому процесі.

Мета роботи – розкрити значення біографічного методу для визначення наукових доміантів на прикладі вивчення освітньої діяльності та педагогічних поглядів вчених-педагогів.

Вклад основного матеріалу. Дослідження біографії окремої особистості зауважували ще з давніх давен. У давньоримській літературі, коли були написані «Порівняльні життєписи» Плутарха, вже спостерігалися вивчення і порівняння сорока шести біографічних доміантів знаменитих людей Греції та Риму. Така необхідність виникла у зв'язку з тим, що з'являється новий інтерес до особистості як до полководця, героя війни і до державного мужа, вченого. Дана позиція ставала предметом пильної уваги істориків та письменників [2].

Вивченню життя та творчості монументальних фігур минулого сприяє дослідження не тільки відомих особистостей, але також людей у галузі педагогіки, історії та філософії. Завдання біографа суттєво різняться від завдань істориків. Французький поет і критик Шарль-Огюстен Сент-Бев ще у XIX столітті опублікував збірник «Літературно-критичних поетів», де основна увага приділена ретельному вивченню саме походженню, звичкам, моральним якостям, душевному стану, навіть, домашній обстановці тієї чи іншої особистості; звичкамі повсякденного життя та побуту, словом, чому тому, що може стати ключем до прочитання та розуміння його творчості.

Джерелом такого способу вивчення та збирання доміантів про певну особу є його листи, автобіографія, мемуари, спогади сучасників, варіанти літературних текстів. Здебільшого, у минулому, основним жанром біографічного методу був літературний портрет. Теорію Сент-Бева пізніше доповнив І.Тен такими поняттями як «раса», «географічне середовище», «момент».

Методологічні настанови, які ввів Сент-Бев, використав датський літературознавець Георг-Моріс-Кохен-Брандес («Найголовніші течії в європейській літературі XIX ст.: у 6-ти томах»), який взяв до уваги ще й ідеологічні чинники та національно-культурний контекст творчості конкретного письменника або науковця [1].

Перспективи дослідження та ознайомлення з педагогічною спадщиною відомих і маловідомих педагогів зумовлено активністю та творчим використанням її у вивченні особистостей педагогічних персоналій.

Одним із відомих педагогів, методистів, діячів у галузі народницької освіти є М.О. Корф. Сучасна історико-педагогічна наука щедро приділяє увагу постаті барона Миколи Олександровича Корфа, який був надзвичайним прихильником освітніх реформ. Вчений-педагог є автором навчальних посібників та посібників для вчителів. Дослідники педагогічної історії прикладають багато зусиль на виявлення спільного між біографією Миколи Олександровича та його освітянською діяльністю [3]. Сучасник барона, Д. Семенов, досліджував і публікував праці Корфа М.О., якими науковці користуються і сьогодні. Серед дослідників, праці яких присвячені біографічним відомостям та історичній діяльності М.О.Корфа, слід назвати Кушніренка І.К., Жилінського В.І. та інших. Його діяльність припадає на часи скасування кріпацтва і саме тому питання про народну освіту стало першочерговим. Особливу увагу державний діяч та педагог приділяв організації та відкриття народних шкіл. Цей матеріал представлений у систематичному збірнику постанов Олександрівського повітового земського зібрання 1866–1899 рр. В ті часи освіта для народу повністю відсутня, і для того, щоб зреалізувати свої плани, баронові прийшлося бути першопрохідцем в організації навчальних закладів для простого люду. Кипуча енергія та титанічні зусилля педагога допомогли йому організувати допомогу зі сторони місцевих поміщиків. З часом він організував учительський з'їзд, який допоміг ще краще налагодити справу народної освіти. Видатний новатор у сфері освіти, Корф М.О., увійшов в історію педагогічної думки як борець за освіту, тим самим виникає необхідність уконституювати теоретичні і експериментальні методи педагогічної науки для дослідження набутиків педагогічної спадщини.

Найвизначнішим закарпатським професійним педагогом-ученим, письменником, поетом, греко-католицьким священником, культурним діячем та представником культурно-освітнього руху є Олександр Васильович Духнович. Педагогічна діяльність Духновича теж була повністю спрямована на необхідність дотримання у вихованні принципу народності. Вчений постійно ратував та закликав до викладання навчальних предметів рідною мовою; створення системи виховання з урахуванням історичних та національних традицій народу. Конкретизував матеріал, який дав можливість послунати навчально-виховний процес – це народна пісня, яка пробуджує любов до рідного краю. Особлива увага Духновича була спрямована на вміння поєднувати навчання з життям, тобто, знання приводити в «дію». Необхідно давати учням натяки на відповідь, а не готовий результат, «вправляти» учнів у кмітливості та мисленні. О. Духнович на професійній основі розвивав принципи народності, демократизму та гуманізму в освітній галузі, виокремлювався як палкий прихильник масової освіти населення на західноукраїнських землях [4].

Значний вклад у демократичне реформування освіти, школи і педагогічної думки внесли українські революційні демократи кінця XIX – початку XX ст., передусім І.Я. Франко, М.М. Коцюбинський, Леся Українка, П.А. Грабовський. Так, І.Я. Франко у своїх творах вирішував питання про взаємозалежність між економікою, політикою і освітою, про роль виховання і практичної діяльності у формуванні особистості, вимагав поєднання науки з працею, пропагував демократичні принципи освіти та виховання.

М.М. Коцюбинський, Леся Українка, П.А. Грабовський ратували про всебічний розвиток особи, різносторонню розумову і фізичну працю. У розв'язанні проблем народної освіти, школи, педагогічної думки брали активну участь такі українські педагоги як Б.Д. Григаченко, Т.Г. Лубенець, Я.Ф. Чепіга, Х.Д. Алчевська, (І.М. Ковалів, певною мірою О.Ф. Музиченко, С.А. Ананьїн, К.Б. Селіханович, В.П. Родников, в основі яких була творча праця, яка мала демократичну спрямованість, служила цілям боротьби для перетворення освіти в інтересах народу.

Б.Д. Гринченко пропагував гуманістичні педагогічні ідеї, рішуче вимагав демократизації школи, здійснення навчання рідною мовою, схоластики в навчанні, поліпшення становища народних учителів.

Т.Г. Лубенець учительську працю підпорядковував життєвим інтересам народу, впроваджував у практику школи передові ідеї вітчизняної педагогіки, зв'язку освіти із життям, підготовки учнів то кожної праці для народу [5,6].

Такі проблеми як основні засади демократичної організації освіти, роль школи в розвитку національної культури, педагогічні і психологічні якості вчителя народної школи, удосконалення методів початкового навчання, поєднання розумової і фізичної праці школярів, врахування в педагогічному процесі психологічних і фізіологічних особливостей успішно досліджував і розв'язував видатний педагог Я.Ф. Чепіга [5].

Значний творчий вклад зробила у теорію і методику

навчання дорослих Х.Д. Алчевська, яка п'ятдесят років керувала подільною школою в Харкові.

Активно боровся за демократизацію освіти український педагог С.М. Ковалів, творчість якого була пронята духом протесту проти соціальної нерівності, національної дискримінації в галузі освіти. Він пропагував за ліквідацію авторитаризму в навчанні, здійснення освіти рідною мовою, наближення школи до життя [6].

С.А. Ананьїн досліджував питання загальної напрямку середньої освіти, розвитку в ній інтелектуальної самостійності, свідомого, логічного мислення, гуманних почуттів і твердої волі. Важливі дослідження С.А. Ананьїна були проблеми інтеграції виникнення і ролі зацікавленості в педагогічних процесі. Він гостро критикував індивідуалістичні та утилітарні концепції Ф. Фрстера, Г. Кершенштадта та інших західноєвропейських педагогів [9].

Значну роль зіграв у розвитку педагогічної думки освіти О.Ф. Музиченко, який обґрунтовував необхідність єдиної системи народної освіти, яка б давала можливість вільного, безперешкодного переходу учнів з початкової школи до середньої і далі – до вищої, забезпечувала наукового змісту навчання, створення умов для творчої активності учнів, теоретичного рівня підготовки вчителів.

Однак, О.Ф. Музиченко некритично сприймав, неправильно оцінював деякі положення гербарта в педагогіці, а також індивідуалістичної «педагогіки особистості» Г. Шарельмана [7].

В наступні роки збагатили розвиток педагогічної думки та освіти такі видатні педагоги, зокрема С.В. Васильченко, Т.Г. Лубенець, Н.А. Савченко, В.Г. Загонський, Я.Г. Ряпко, А.С. Макаренко. С.В. Васильченко став видатним педагогом-новатором, його стиль роботи мала революційний вплив на вирішення питань виховання, а також Я.Ф. Чепіга, І.А. Соколов, Й.Й. Косоногов. Яків Фософанович Чепіга – трудився на ниві народної освіти, досліджував важливу проблему як психофізіологічна основа навчального процесу. Він автор читанок, методичних порад, розповідей про виховання дитини, не тільки знань із психології учня. Він автор монографії «Нравственное внушение в деле воспитания», «покарання». Наполягав на необхідність фундаментальної наукової підготовки вчителя [7].

Вчені педагоги України досліджували історію приватного характеру. Так, видатний фізик і математик Йосип Йосипович Косоногов написав концентричний підручник фізики, виступав за поєднання практичних і лабораторних занять, за використання евристичний метод вивчення фізики, в основі якого він вважав, має бути досвід, зв'язок теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

Висновок. Отже, біографічний метод, як засіб дослідження життєвого шляху людини, характеризується комплексним процесом. У розвитку педагогічної думки велику важливу роль зіграли видатні особистості, наполегливістю, демократизмом та нецінієнськими доводами значення народного виховання, виховання певною системою, виховання як освітою та

невантаженням. Становлення індивіда, його прилучення до суспільних норм, формування готовності до виконання різних ролевих функцій, вироблення індивідуальних цінностей, світогляду, характеру і здібностей людини, – все це є багаторічним надбанням вчителю та педагогічній спільноті.

Для того щоб охопити це різноманіття, отримати достовірну інформацію і потрібна система конкретних методів.

Література

1. Літературознавчі напрями, школи XIX-початку XX століть. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dn.kfnu.km.ua/dn/>
2. Порівняльні життєписи Плутарха. Бібліотека зарубіжної літератури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrfib.com.ua>
3. Корф Микола Олександрович (1834-1883рр) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ciit.zp.ua/index.php>
4. Пальчевський С.С. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність О.Духновича / С.С. Пальчевський // Педагогіка. Навч. Збір. С.С. Пальчевський. К.: Каравела, 2007. 576 с.
5. Гомоннай В. Видатні педагоги України (XIX–XX ст.). / Гомоннай, В. Росул. – Ужгород, ЗВЯПУ, – 2001. – С. 4.
6. Дічек Н.П. Біографічний метод як інструмент дослідження вітчизняної історії педагогіки / Н.П. Дічек // Шлях освіти – 2001. – № 4. – С. 15-19.
7. Педагогічна наука на сторінках журналу «Советская педагогика» (1937–1991): бібліогр. покажчик / Уклад. проф. С.С. Побірченко. – Умань: ПП Жовтий, 2010. – 324 с.
8. Джерела з історії українського наукового товариства в Києві. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://chtyvo.org.ua>

9. УНДІП 1926 – 1976 рр. Педагогічний музей України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pmu.in.ua>

10. Науково-педагогічна діяльність С.А. Ананьїна. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nenc.gov.ua/>

References

1. Literaturoznavchi napryamy, shkoly XIX-pochatku XX stolit'. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://dn.kfnu.km.ua/dn/>
2. Porivnyalni zhyttypysy Plutarkha. Biblioteka zarubizhnoyi literatury. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrfib.com.ua>
3. Korf Mykola Oleksandrovych (1834-1883rr) [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://ciit.zp.ua/index.php>
4. Pal'chevs'kyy S.S. Pedahohichni pohlyady ta prosvitnyts'ka diyal'nist' O.Dukhnyvycha / S.S. Pal'chevs'kyy // Pedahohika. Navch. Zbir. S. S. Pal'chevs'kyy. K.: Karavela, 2007. 576 s.
5. Homonnay V. Vydatni pedahohy Ukrainy (XhIXh–KhKh st.). / V.Homonay, V.Rosul. – Uzhhorod, ZVPTU. – 2001. – S. 4.
6. Dichek, N.P. Biografichnyy metod yak instrument doslidzhennya vitchyznyanoyi istoriyi pedahohiky / N. P. Dichek // Shlyakh osvity. – 2001. – # 4. – S. 15-19.
7. Pedahohichna nauka na storinkakh zhurnalu «Sovet'skaya pedahohyka» (1937–1991): bibliogr. pokazhchik / Uklad. prof. N.S. Pobirchenko. – Uman': PP Zhovtyy, 2010. – 324 s.
8. Dzherala z istoriyi ukraiyins'koho naukovooho tovarystva v Kyevi. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://chtyvo.org.ua>
9. UNDIIP 1926 – 1976 rr. Pedahohichnyy muzey Ukrainy. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://pmu.in.ua>
10. Naukovo-pedahohichna diyal'nist' S.A. Anan'yina. [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <https://nenc.gov.ua/>

Rosman II.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Department of philological disciplines and social communications
Mukachevo State University of Mukachevo, rozmanii@ukr.net

Ukraine, Mukachevo

BIOGRAPHIC METHOD: AS METHOD OF ILLUMINATION OF PEDAGOGICAL INHERITANCE

In the article the way of development of biography is considered as to the method of illumination of different description of vital functions of the known and not popular personalities in development of pedagogical process. Basic work of scientists-teachers assignments is analysed. It is marked the necessity of introduction of all-round development of person, leaning against scalene mental and physical work. Attention is projected on a historical sequence and value of manoeuvres of pedagogical science on prominent figures in industry of education and studies youth. The value of pedagogical inheritance is reflected for modern world.

Key words: theoretical and experimental methods, pedagogical sciences, inheritance, biography, study, principle of rationality.

